

Lászlóffy Aladár

„Isten, áldd meg a madárt”

(Panorámánk a turul-influenza évében)

Végállomás ellenfényben. Jó Budavár vetített képe, hologramja akkor emelkedett a nyugati, még kicsit kéklő égre, amikor a nézőtéren még csak félbesenyő jurták, generál-turáni cserkészszátrak, kazár zártszékek sorakoztak, s szerte a festői kupacok között kipányvázott Ady-lelkek és szapora finnugor igeikötők legelésztek a majdani rakparton. Akik már akkor éltek és utólag (schengeni mércével is) mind magyarnak minősültek, hálát éreztek az Árpád-házi kormányzat iránt az integráló gesztusért, és több sikeres honfoglalási kísérlet után végre lazítva, kikapcsolódva nézték tovább a rakétázást. Nem volt az olcsó dolog soha. Ráadásul a magas tornyon a ki tudja milyen importból kapcsolt áruként rájuk sózott, vetített érckakas máris elszabadulva csikorgott: kritizált. Ám mindez még elég távol történt a közvéleménytől: túl a víztükörön, valahol arra, ahol a fű még kövérebb, az energiárák még kedvezőbbek voltak. Egyelőre.

És most képzeljünk magunk elé valakit, aki, mint valami ellenfénybe keveredett Mikes-alak, ott ül, egyedül hallgatni végig, ki tudja hányadszor a tények tengermormogását. Mi magunk lehetünk ott (vagyis itt), akik akár a még bujdosók, akár a már túlélők közül, átgondolunk ünnepélyesen mindent. (Ezerévenként egyszer talán nem árt.) Azzal a csendes mélabúval, amivel Krúdy tűnődött állítólag afőlött, hogy már tudja az ember mennyi a két és féldeci, tudja, mennyi a fél liter, vajon mennyi lehet a négy deci? Mert mennyi volt a 145 év, ami a bolgároknál 400-ra kerekedett? És milyen volt a teljes, a totális felosztás, például a szintén széthúzó lengyeleké?

S mennyi a trianoni vizes-nyolcvan?

Jó Budavár magas tornyán az érckakas ezért nyugtalanodik minden szellemi irányzat és szellő változásakor. Mert ő ott fenn már annyiszor látta a befagyott Dunához közeledni a talpig-Ázsiákat, s tudta, hogy – lesz, ami lesz – mindig megpróbálnak egyetlen rohammal átkelni a jégen, az adódó és nem adódó alkalmak pontonhídjain, itt pedig szüzek és kódexek, gyűlékony Európák kezdődnek, halmozódtak fel, mióta (Feszty kiméletes leírása szerint) mi is beérkeztünk a berendezkedő kultúrtájba. Ebbe a tündéri zsákutcába, ahonnan se tovább, se vissza. Ahol mindig, végig vagy a Második Endrék vegyesházassága vált be Gertrudiszokkal, vagy a Bánkoké Melindákkal. Ahol végül népszerű formában Kacsóh Pongrác foglalja össze Rákóczi számára is, hogy mit is akart a vezérő fejedelem. Ahol a magányos férfiak éjszakái, ezek az önmagukba befalazott özvegyi Déva- és Varjúvárok hiába tartalmaznak könyvtár-számra megoldást mennyi közös kérdésére a szomszéd népeknek, nemze-

teknek. Ahol akik hozzáfognak földiekkel játszó égi tüneményekről, netán világszabadságról álmodozni, esetleg a semmiből egy új, más világot teremteni – sorra belehalnak, pont olyan olcsó, stupid, hiábavaló módokon, mint aki sárba süllyedt trágyahordó szekeret emelt meg s beleszakadt, avagy arra a kolumbuszinál százszor provinciálisabb földrajzi kérdésre mutat rá felkapott petrencerúddal, hogy hé paraszt, melyik út vezet Budára?

Itt sosincs igazi tétje a felkeléseknek s a lefekvéseknek. Emberrel, lóval, eszménnyel, eredettel itt sokáig nem kellett elszámolni. Vivát Kossuth! Abzug Kossuth! Vivát Deák! Abzug Deák! Tiszapista! Dankópista!... Menekült, emigráns, megtévedt, eltévedt vonat indul a tizenharmadik vágányról Héttorony, Kufstein, Montevideo felé. Ne arra tessék felkapaszkodni! Az csak halvány gőz, tünemény, látomány! Fejlemény! Jóslat! Az a vereckei gyors, retúrjeggyel. Meg tetszik látni, a malenkij ezerév végén ugyanitt tetszik kikötni. Mint akit még hamvaiban is ide, csakis erre a tájra deportáltak végleg. Minusz két fő... Igen: ez az egyenleg végül beszédes. Mikest végső soron mi Törökországtól kaptuk. Itthon lovat és utódot nevelt volna vagy dolmányokat tervez a vármegyei banderistáknak, és igyekszik előnyösen nőszülni. Mondjuk sikerül elvennie éppen azt az aranyos Zsuzsikát, aki sajnos magát Nagybercsényi Miklóst sem tette boldoggá (s erről ki tudja, mit gondolt magában a nóta szerint). Így viszont ő mélabús jelképpé lett, mi büszkéek lehetünk rá. Törökország pedig hiába rabolta el a kolozsvári hóstátról azt a legénykét, aki aztán és végleg csak az Ibrahim Mütefferrika tudós névre és identitásra hallgat a hurik közt a Paradicsomban is. Amint utólag látszik csak igazán: rajta kívül senki, de senki sem igyekezett megajándékozni Turciát, kinek ura a fél világ szultánja volt, az ördögös Mainz-i fiú, a Mancifiú világraszóló találmányával, a nyomdával. Az egész iszlám hálójára számíthat Erdély, Erdély révén Magyarhon, ahol most a Gutenberg-galaxis végét jósolgatják – badar beszéd! – a sznobéria hálójába, hinárjába keveredett felelőtlenek.

Lehet ennél világosabban felfogni és felvázolni a célt s a hivatást, mely felé ezer éve – mit Európa! – a nagyvilág, s a harmadik, negyedik világ érdekében és örömeire mi mindig – biztos, ami biztos – kettesével indítottuk a fiainkat: Hunor és Magor, Koppány és Vajk, Nyári és Pekri, Szondi két apródja... És két Zrínyi, két Széchenyi. Biztosak lehetünk benne, valahol gyalog, lovon, batáron közeleg egy másik magyarság. Akiknek (majd egy régebbi vagy újabb keletű magyar-magyar határon) a vám- és

pénzügyörség jelenlétében átadhatjuk ezeréves keresztünket, hogy pihenjen, könnyedén holográfjába, tudatába (össze)csukva tovább vigye jövő-nyugati ismeretterjesztő fórumok, fesztiválok, múzeumok irányába. Mi pedig leülhetünk végre a talpfákra kipihenni az eddigit. Elő a szalonnát, hagymát – Tisza-Duna-Dráva-Száva – a magyar vizet s a Székelyföldet.

Különben politikai családfa-apritás volna az egész.

Szemmel láthatóan – főleg politikusaink az utóbbi időben erőfeszítéseket tesznek arra, hogy vegyes bizottságok meg egyéb alakzatokban felálló hivatalnok, szakember, tüzszerészeti leszerelő csapatok üljenek le és próbálják egyeztetni – a múltat. Igen, a közös múltunkat – melyről, csak a románok és magyarok meg az erdélyi százokban, svábokban, a németiség együttélését vegyük – háromnak hatféle tudomása, vallomása van. Tudja és vallja mindenki a magáét. A dolog kimeneteléről óhatatlanul eszünkbe kell jutnia Karinthy frappáns diagnózisának, miszerint hogy is legyen béke, hiszen a férfi a nőt, a nő a férfit akarja. Mindenki mást akar tehát – és ahogy kivehető, ehhez a dúsabb bizonyítékokkal rendelkezők, avagy a magukét nagyobb átéléssel kezelők mindenike két dologba veti a bizalmát. Egyikben is, másikban is nyakig benne vagyunk, mi magyarok is. Egyrészt a történelmet (sajnos még a közelmúltat is) valahonnan hallotta, olvasta, tanulta mindenki. Nos el kell érni (mondják egyesek), hogy a megingathatatlan adatforrást is egyenlővé tegyük a képzeletbelivel, vagy a nem-létezővel, s akkor a dolgok, az „igazság” illetően elrelativizálása kompromisszumra kényszeríti az összes feleket. A másik megoldás is kivihetetlennek látszik; az mindössze arra épül, hogy a tudásnak (valami megfontolhatatlan döntőbírósnak, talán a fetiszizált Nyugatnak) kell panaszt tenni, s azt rávenni az ítélő szerep vállalására, a mércék, mértékek, adatok folyamatos hitelesítésére vagy elvetésére. Ebben a legnagyobb naivság nem is az, hogy ilyen grémium össze nem hozható soha, hanem az, hogy döntéseit az a fél is elfogadná, amelyikre nézve kedvezőtlen.

Mert az összes békekötések hasonló döntések voltak, s csakis az erőnek engedve szokták elfogadni azok, akiket sújt. Másrészt a beszélj, bolond, beszélj, én tudom, amit tudok elképesztően makacs, de szerkezeti vonása az emberi lénynek. Valóban honnan is tudnánk kétségtelen helyességgel a múltat, hogyha a szemünk előtt zajló lét mindennapi tényeit és mindennapos folyamatait nem tudjuk helyesen átlátni és értelmezni? Marad a gond: hogy mindenki fejében egy közösen is használható tudáshalmaz, egy minden szempontból praktikus és érvényes információadag lehessen a történelemtől. És azt sose lehessen a jelen viszályaiban fegyverként felhasználni, bárminek ellensúlyozásául. A múlt dolgai éppen abban árthatnak a jelennek, hogy érvül, indokul, indítékul szolgálhatnak egymás ellen olyan élő emberek közt, akik semmiképpen nem lehetnek felelősek őseik tetteiért. Itt érünk talán az önmagával foglalkozó jelen zónájába.

Ahol politikusok egy része összebékítene, másik fele összeugrasztana. Résen kell lennünk. Nem a múlt, hanem a jelen tényei szerint felmérni és megítélni a román-magyar viszonyt, a román-szerb, román-szász, román-cseh, -albán, -török, -görög viszonyt, létfontosságú. Amíg nemzetállamként reagál a különben ma civilizálatlan tárgyalóhajlamú kormányhatalom az olyan jogos kérdésekre, hogy a lakosság bármelyik kategóriája anyanyelvén művelje a kultúrát, a legmagasabb minőségi szintig, addig (akár tulajdon meggyőződésből, akár ilyen irányú nyomásnak enged) nem tekinthető őszintének az elnöki mosoly, a miniszterelnöki kézfogás, a koalíciós partneri szövetség. Lám, máris világos, hogy nem a múlttal van a baj. Mert akár az is kiderülhet, hogy Bem apó egy facsarintosan indázó családfa jóvoltából éppen Decebál utóda volt, de ki kalkulálja úgy, hogy árt majd valaha is neki, ha a ma Romániában élő magyar gyermek anyanyelvén tanul? A kutya a kertben, a múlt a jelenben van élve. Valóban, pár generáció után saját elődeimet sem tudom nyomon követni. De én itt és ma, bármi legyen az ország neve, magyar vagyok.